

Apestaartjaren 2.1

Cyberpesten

Wannes Heirman

Onderzoeksgroep Strategische Communicatie
(OSC) – Universiteit Antwerpen

Agenda

1. Overzicht onderzoek naar cyberpesten
2. Concrete tips voor praktijk
3. Vragenronde

OSC – Universiteit Antwerpen

■ Projecten:

- Digitale kloof (viWTA)
- Cyberpesten (viWTA)
- Kids' & teens' e-privacy (UA)
- E-government, Identity management & privacy (IBBT)
- E-Werken (EU / ESF)
- TIRO (BELSPO)
- Internetobservatorium: wetenschappelijke ondersteuning

OSC – Universiteit Antwerpen

- Ontstaan: 2004
- Prof. dr. Michel Walrave & prof. dr. Heidi Vandebosch
- 5 leden binnen dep. CW 40 leden
- Missie:
 - onderzoek over het strategisch inzetten van ICT en massamedia*
 - voor interne en externe communicatieprocessen*
 - en evaluatie van de beoogde effecten op de doelgroepen*

1

Cyberpesten – *Overzicht*

Wat is cyberpesten?

Uiteenlopende definities:

“Pesten via internet of gsm” (Patchin&Hinduja,2006)

“Cyberbullying involves the use of information and communication technologies to support deliberate, repeated, and hostile behaviour by an individual or group, that is intended to harm others.” (Bill Belsey, 2008)

Wat is cyberpesten?

Dankzij tweede definitie onderscheid mogelijk met:

- **'Cyber teasing'**: Plagen via internet of gsm (niet met de intentie om te schaden)
- **'Cyber arguing'**: Ruzie via internet of gsm (gelijke machtsverhouding)
- **'Cyber attacking'**: Eenmalig (ernstig) incident (niet herhaaldelijk, dus éénmalig)

Hoe erg is het gesteld in België?

- Persaandacht sinds 2001
- Geen randfenomeen in België

Belgisch onderzoek bij jongeren 12-18 jaar:

- 1 op 3 (34,3%) ooit al eens slachtoffer
 - 1 op 5 (21,2%) ooit al eens dader
- (Walrave, Lenaerts, De Moor, 2008)

Vlaams onderzoek bij jongeren 9-19 jaar:

- 1 op 10 (11,1%) slachtoffer in afgelopen 3 maanden
 - 1 op 5 (18,1%) dader in afgelopen 3 maanden
- (Vandebosch, Van Cleemput, Mortelmans & Walrave, 2006)

- Toestand in België gelijklopend met andere landen
 - VS, Canada, Verenigd Koninkrijk, Scandinavische landen schommelt het aandeel slachtoffers tussen 15% en 30% en het aandeel daders tussen 15% en 25%

Waarom moeten we extra bezorgd zijn?

Vijf redenen:

1. Anonimiteit
2. 24/7
3. Cockpit-effect
4. Moeilijke observatie
5. Sneeuwbal-effect

Waarom moeten we extra bezorgd zijn?

Anonimiteit

- In ongeveer 1 op 2 gevallen is de identiteit van de dader niet gekend (Kowalski et al.; Vandebosch et al.; Ybarra et al.)

- **Waarom een issue?**
 1. Slachtoffer weet niet wie, wat, waarom en hoeveel personen achter pesterijen zit
 2. Moeilijk om actie te ondernemen
 3. Cyberpester heeft minder angst om 'gepakt' te worden

Waarom moeten we extra bezorgd zijn?

24/7

- **Cyberpesten vindt meestal plaats in de thuisomgeving (Kowalski et al.; Smith et al.)**
- **Waarom een issue?**
 1. **Geen pestvrije momenten meer**
 2. **Toezicht problematisch zonder leerkrachten in de buurt**
 3. **Cyberpester heeft slachtoffer altijd in het vizier**
 4. **GSM en internet uitschakelen brengt geen zoden aan de dijk**

Waarom moeten we extra bezorgd zijn?

Cockpit-effect

- Geen fysieke nabijheid tussen pester en slachtoffer, dus ook geen non-verbale communicatie
- Waarom een issue?
 1. Geen empathie bij dader, want ziet geen pijn en leed van het slachtoffer
 2. Dader niet overtuigd dat hij in virtuele wereld echt schade kan berokkenen

Waarom moeten we extra bezorgd zijn?

Moeilijke observatie

- Online communicatie zeer moeilijk observeerbaar
- Waarom een issue?
 1. Cyberpesten moeilijk te detecteren
 2. Slachtoffers en medeleerlingen zwijgen

Waarom moeten we extra bezorgd zijn?

Sneeuwbal-effect

- Online communicatie kan zeer snel zeer groot publiek bereiken
- Waarom een issue?
 - Het verhaal van Ghyslain Raza, aka 'The Starwars Kid'

Waarom moeten we extra bezorgd zijn?

**Ghyslain Raza, leerling uit
Quebec (CA)**

Vormen van cyberpesten?

Twee grote groepen:

Direct ('in-the-face') cyberpesten

- Fysiek cyberpesten (bv. virussen, virtuele inbraak, hacking)
- Verbaal online pesten (bv. 'flaming')
- Non-verbaal online pesten (bv. 'happy slapping')
- Sociaal online pesten (bv. uitsluiting)

Indirect ('behind-the-back') cyberpesten

- Outing (bv. vertrouwelijke, persoonlijk informatie)
- Masquerade (bv. identiteitsdiefstal, 'identity fluidity')
- 'Denigration' (bv. geruchten, beschuldigingen)
- Haatwebsites (bv. negatieve commentaar op gastenboek)

Vormen van cyberpesten

Meest voorkomend:

- Beledigen en bedreigen via gsm/internet ('flaming')
- Roddelen via internet ('sociaal online pesten')
- Inbreken in mailbox ('fysiek cyberpesten')

Minder voorkomend:

- Vormen waar meer expertise voor vereist is (haatwebsites of populariteitstesten)
- (Vandebosch et al., 2006)

Kunnen we slachtoffers/daders typeren?

- Pesten is een **sociaal proces** met verschillende rollen:
 - Dader
 - Slachtoffer
 - Participant
 - Assistenten
 - Versterkers
 - Outsiders
 - Verdedigers

- Aan rollen kunnen profielen worden gekoppeld: bij cyberpesten enkel gegevens over profiel dader en slachtoffer

Kunnen we slachtoffers/daders typeren?

CYBERPESTEN	Profiel Dader	Profiel Slachtoffer
<p>Leeftijd</p>	<p>*Vaak ouder dan slachtoffer</p> <p>*Lager secundair onderwijs</p>	<p>*Vaak jonger dan dader</p> <p>*Lager secundair onderwijs</p>
<p>Geslacht</p>	<p>*Jongens > meisjes</p> <p>*België: 1 op 2 jongens vs. 1 op 3 meisjes</p>	<p>*Meisjes > jongens</p> <p>*België: 7 op 10 meisjes vs. 6 op 10 jongens</p>
<p>Studierichting</p>	<p>*BSO en TSO > ASO</p> <p>*Let op: probleem van alle studierichtingen</p>	<p>*BSO en TSO > ASO</p> <p>*Let op: probleem van alle studierichtingen</p>

Kunnen we slachtoffers/daders typeren?

CYBERPESTEN	Profiel Dader	Profiel Slachtoffer
<p>Sociale competenties</p>	<ul style="list-style-type: none"> *positief zelfbeeld *schat populariteit hoog in 	<ul style="list-style-type: none"> *negatief zelfbeeld *schat populariteit laag in *gebrek aan zelfvertrouwen, depressieve gevoelens *meer kans op schorsing en nablijven
<p>Internetgebruik</p>	<ul style="list-style-type: none"> *weinig ouderlijke controle, vaak eigen pc op kamer *schatten ICT-vaardigheid hoog in *zeer intensieve internetgebruikers *idee dat internet heel belangrijk is 	<ul style="list-style-type: none"> *relatief goed gecontroleerd door ouders *schatten ICT-vaardigheid minder hoog in als daders *zeer intensieve internetgebruikers *idee dat internet heel belangrijk is

Kunnen we slachtoffers/daders typeren?

Verwevenheid van pestrollen

- **Traditionele pesters** meer kans om gepest te worden via internet of gsm ('revenge of the nerds'- hypothese)
- **Cyberpester** zelf vaak ooit slachtoffer geweest van traditioneel pesten (cf. supra)
- **Slachtoffers traditioneel pesten** maken meer kans om ook slachtofferrol aan te nemen in cyberspace ('global victims')
- **Cyberpesters** maken meer kans om gecyberpest te worden (*kettingreactie* van cyberpesten > 'cyberpestcultuur')

Welke gevolgen heeft cyberpesten?

Slachtoffer	Dader	Medeleerlingen
<ul style="list-style-type: none"> * Woede, frustratie, angst en ontredning * Verslechterde schoolprestaties * Introvert en geen zin in sociaal contact * Verhoogd absenteïsme * Verlaagd zelfvertrouwen en depressie 	<ul style="list-style-type: none"> * Meer probleemgedrag op LT * Psychologische problemen op LT * Problemen met sociale omgang op LT * Verslechterde schoolprestaties 	<ul style="list-style-type: none"> * Verstoring en afleiding tijdens leerproces * 'ongezonde' opvattingen over de wereld

Welke gevolgen heeft cyberpesten?

Gevolgen van cyberpesten (2):

- Rechtstreeks voelbaar in de klascontext
- Schadelijk voor alle partijen
- Weekt kettingreacties los ('Cyberpestcultuur')

Perceptie van cyberpesten:

- Enorm verschil tussen perceptie slachtoffer en dader: wat dader als *grappig* bedoelt, heeft een eerder *kwetsende* uitwerking op het slachtoffer

Reactie op cyberpesten?

- Slachtoffers (en andere partijen) zwijgen vaak uit schaamte of angst (VL: 55,1% slachtoffers vertelt het tegen niemand)
- Meerderheid onderneemt wel één of andere vorm van actie (VL: Blokkeren (67,4%), Verzoek aan dader om te stoppen (57,6%), Terugpesten (50,6%), Hoop dat probleem vanzelf overwaait (57,3%))

2

Cyberpesten – *tips voor de praktijk*

Cyberpesten: tips voor de praktijk

Praktisch fiches ter beschikking voor
ouders, leerkrachten en kinderen:

<http://www.internet-observatory.be>

Observatorium van de Rechten op het Internet - Microsoft Internet Explorer

Bestand Bewerken Beeld Favorieten Extra Help

Voige Zoeken Favorieten

Adres http://www.internet-observatory.be/internet-observatory/home_nl.htm Ga naar Koppelingen

AVG SearchShield AVB Info Get More

Observatorium van de Rechten op het Internet *Het internet in alle vertrouwen*

Actualiteiten Informatie Praktische fiches Juridisch kader Werkgroepen Initiatieven Links

Praktische Fiche

@kids WEB

"Ik krijg smsjes van een jongen bij mij in de klas. Hij scheldt me uit en zegt dat ik de domste ben van de klas, zelfs van heel de school. Wat moet ik nu doen?"

Als hij vervelende smsjes blijft sturen... praat dan met iemand!

Let wel op: als je smsjes blijft krijgen van dezelfde jongen, moet ie er toch eens over

start Microsoft Excel Microsoft PowerPoi... Converted Internet Explorer Document1 Micros... NL 11:34

Cyberpesten: tips voor de praktijk

- **Cyberpesten:** probleem dat vanuit de schoolcontext aangepakt moet worden
- Auteurs suggereren een **holistische schoolaanpak** met betrokkenheid van alle actoren (jongeren, ouders, pedagogen, leerkrachten, schoolpersoneel)...
- Meer informatie voor leerkrachten in de zaal, te verkrijgen per e-mail....:

wannes.heirman@ua.ac.be

Cyberpesten: tips voor de praktijk

TIP 1: Gevoelig zijn voor symptomen

- **Mogelijke symptomen:**
 - Overstuur na internetsessie of na ontvangen SMS
 - Vermindering sociale activiteiten
 - Dalende schoolprestaties
- **Wijst niet noodzakelijk op cyberpesten**
- **Indien telkens na internetsessie dan wel indicatie dat er negatieve online ervaringen zijn**

Cyberpesten: tips voor de praktijk

TIP 2: Praten, praten en nog eens praten

- Dialoog kan vele doeleinden dienen:
 - Niet enkel praten bij problemen, praten over online ervaringen zou een constante moeten zijn
 - Wederzijdse informatie-uitwisseling over ICT kan 'digitale kenniskloof' verkleinen
 - Bewustmaking van wat gevolgen kunnen zijn van online gedragingen
 - Jongeren kunnen vertellen wat er op de lever ligt

Cyberpesten: tips voor de praktijk

TIP 3: Contacten leggen en samenwerken

- Eens cyberpesten vastgesteld of groot vermoeden in die richting contact opnemen met andere actoren voor meer informatie... dubbele betrokkenheid
- Door deze informatie kunnen de stukjes van de puzzel in elkaar passen
- Collectieve aanpak van het probleem

Cyberpesten: tips voor de praktijk

TIP 4: Slachtoffers niet straffen

- Slachtoffers van cyberpesten verdienen geen straf, wel een gezonde portie ouderlijke bezorgdheid
- Straffen door afnemen GSM of aan banden leggen internetgebruik zorgt voor einde van open communicatiestroom
- Slachtoffers hebben nood aan troost en stimulans voor zelfvertrouwen

Cyberpesten: tips voor de praktijk

TIP 5: Daders enkel zwaar bestraffen bij herhaald cyberpesten

- Straf is op zijn plaats, maar niet te drastisch... kan op lange termijn nog grotere problemen veroorzaken
- Veelal volstaat een ernstige waarschuwing
- Maak duidelijk wat de gevolgen zijn voor het slachtoffer

Dank voor uw aandacht!
Vragen?

Interessante links:

Observatorium voor de Rechten op het Internet (advies, fiches):
www.internet-observatory.be

BELSPO TIRO-Project: Teens & ICT: Risks & Opportunities
www.ua.ac.be/tiro

Onderzoeksgroep Strategische Communicatie
www.ua.ac.be/strategischecomunicatie

Advies & Tips
www.saferinternet.be
www.web4me.be
www.cyberpesten.be